

Sygn. akt I ACa 300/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Jadwiga Chojnowska
Sędziowie	:	SA Elżbieta Borowska (spr.) SA Bogusław Suter
Protokolant	:	Małgorzata Sakowicz - Pasko

po rozpoznaniu w dniu 30 października 2019 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **W. W.**

przeciwko **Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w O.**

o ustalenie

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 1 lutego 2019 r. sygn. akt I C 610/18

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanej na rzecz powódki 270 złotych tytułem zwrotu kosztów instancji odwoławczej.

(...)

UZASADNIENIE

W. W. wniosła o ustalenie swego członkostwa w Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w O. oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu.

Spółdzielnia Mieszkaniowa (...) w O. wniosła o oddalenie powództwa oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 1 lutego 2019 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie ustalił, że powódka jest członkiem pozwanej Spółdzielni i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 577 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd ten ustalił, że powódce od 2003 r. przysługuje własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu położonego w O. przy ul. (...). Uchwałą nr (...) z dnia 5 marca 2009 r. Rada Nadzorcza pozwanej Spółdzielni wykluczyła powódkę z rejestru swych członków. Pozwem z dnia 30 lipca 2009 r. powódka wniosła o uchylenie w/w uchwały, a Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 27 stycznia 2010 r., w sprawie I C 365/09 oddalił powództwo, następnie zaś Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 26 maja 2010 r. oddalił apelację. W 2018 r. powódka zwróciła się do pozwanej Spółdzielni o podanie jej numeru członkowskiego i zgłosiła chęć uczestnictwa w Walnym Zebraniu Członków Spółdzielni, zapoznania się z porządkiem obrad, projektami uchwał, protokołem z lustracji, sprawozdaniem finansowym itp. Pozwana pismem z dnia 25 maja 2018 r. wskazała, że powódka nie jest członkiem Spółdzielni.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny sprawy Sąd ocenił powództwo jako zasadne i wskazał na znowelizowaną treść art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (dalej: usm) stwierdzając, że przepis ten z dniem wejścia w życie nowelizacji (9 września 2017 r.) przyznał z mocy prawa osobom, którym przysługują własnościowe spółdzielcze prawa do lokalu członkostwo w spółdzielniach mieszkaniowych. Zdaniem Sądu skoro w sprawie bezspornym było, że powódce od 2003 r. do chwili obecnej przysługuje własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu, przyjęć należało, że nabyła ona z mocy ustawy członkostwo w pozwanej Spółdzielni.

W ocenie Sądu innej sytuacji dotyczy art. 3 ust. 3², który reguluje nabycie, również z mocy samego prawa, członkostwa w spółdzielni na skutek zdarzeń zaistniałych po dniu 9 września 2017 r. Według Sądu, jeśli nabycie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nastąpi po ww. dacie wówczas nabywca staje się członkiem spółdzielni z chwilą nabycia tego prawa. W sytuacji zaś gdy danej osobie przysługiwało własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu w dniu 9 września 2017 r. wówczas osoba ta staje się członkiem danej spółdzielni mieszkaniowej z mocy samego prawa właśnie z tym dniem.

W konsekwencji Sąd uznał, że powódka jest członkiem pozwanej Spółdzielni i okoliczności tej nie zmienia fakt, że na mocy uprzednio podjętej uchwały nr (...) z dnia 5 marca 2009 r. została wykluczona z rejestru członków Spółdzielni i tym samym pozbawiona członkostwa. Zgodnie bowiem z treścią art. 3 ust. 1 pkt 2 usm powódka ponownie, z mocy samego prawa, nabyła członkostwo w Spółdzielni poprzez sam fakt, że w dniu 9 września 2017 r. przysługiwało jej własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu.

Mając to na względzie Sąd wskazał na art. 189 kpc i stwierdził, że powódka w sposób oczywisty posiada interes prawny w ustaleniu, iż jest członkiem pozwanej Spółdzielni, zważywszy, że pozwana odmawia jej tego członkostwa co ma wpływ na możliwość realizacji uprawnień związanych z członkostwem (np. prawo do otrzymywania odpisów i kopii dokumentów oraz uczestniczenia w walnym zebraniu członków).

Sąd podkreślił, że rozwiązania prawne przyjęte w nowelizacji z dnia 20 lipca 2017 r. stanowią realizację zasady powiązania praw do lokali (w tym spółdzielczego własnościowego prawa) z obligatoryjnym członkostwem w spółdzielni mieszkaniowej. Charakter spółdzielni mieszkaniowej, jej ustawowe cele i istota funkcjonowania odróżniają ją od innych spółdzielni. W ocenie Sądu bezpośrednie powiązanie członkostwa z możliwością zaspokajania interesu osób, w ramach zasadniczego celu działania zrzeszenia, jest zgodne z wolnością zrzeszania się w związku, który jest tworzony dla realizacji wspólnie ustalonych zamierzeń. Sąd wskazał na treść art. 1 § 1 Prawa spółdzielczego i podkreślił, że spółdzielnia mieszkaniowa jest szczególnym podtypem spółdzielni, której cel działania został skonkretyzowany w art. 1 ust. 1 usm. W ocenie Sądu, dzięki wprowadzonym do ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych zmianom z lipca 2017 r., powrócono do zachowania - naturalnej dla spółdzielczych praw do lokali - zasady związania tych praw z członkostwem w spółdzielni mieszkaniowej. Sąd podkreślił, że przyjęcie normatywnej zasady związania praw do lokali z obligatoryjnym członkostwem w spółdzielni mieszkaniowej, na wzór rozwiązania znanego we wspólnocie mieszkaniowej, było podyktowane istnieniem niekorzystnego stanu prawnego, ukształtowanego dla osób uprawnionych do lokali niebędących członkami spółdzielni oraz dla samych spółdzielni mieszkaniowych. Negatywną konsekwencją tego zjawiska było pomniejszenie roli członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej zwłaszcza tam, gdzie członkostwo miało prawne i ekonomiczne znaczenie. Brak więzi korporacyjnej między spółdzielnią a osobami uprawnionymi z tytułu spółdzielczych praw do lokali sprawiał, że osoby te traciły wpływ na decyzje

zarządcze podejmowane przez organy spółdzielni, co z kolei prowadziło do ubezwłasnowolnienia tych osób w porównaniu z członkami spółdzielni posiadającymi prawa lokatorskie. Obecnie zaś wprowadzone zmiany ściśle wiążą cel członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej z celem jej działania, bowiem członkostwo w spółdzielni jest traktowane jak stosunek prawny celowy, zapewniający określone prawa i łączący określone obowiązki ze świadczonymi członkom usługami - niedostępnymi dla osób pozostających poza spółdzielnią.

Końcowo Sąd zaznaczył, że badanie art. 3 usm może się odbywać przed Trybunałem Konstytucyjnym, ale w niniejszej sprawie, brak było podstaw do niezastosowania go, jako sprzecznego z porządkiem konstytucyjnym. W ocenie Sądu kształtowanie bytu takich podmiotów prawnych jak spółdzielnie mieszkaniowe jest prawem ustawodawcy. Na gruncie przepisów o spółdzielniach mieszkaniowych ustawodawca uznał za wskazane powiązać członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej ze spółdzielczym własnościowym prawem do lokalu. Członkostwo to nie zostało więc narzucone wszystkim podmiotom w sposób bezwzględny ale dotyczy jedynie osób, które nabywają lub którym przysługuje tego typu prawo do lokalu. Osoba taka musi się liczyć z tym, że jej wybór związany z nabyciem lub posiadaniem prawa do lokalu wiąże się również z posiadaniem członkostwa w spółdzielni.

W rezultacie Sąd uznał, że na mocy powołanych przepisów, powódka z dniem 9 września 2017 r. uzyskała członkostwo w pozwanej Spółdzielni, co oznacza, że jej powództwo podlegało uwzględnieniu.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 kpc i § 8 ust. 1 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Apelację od tego wyroku wniosła pozwana zarzucając mu:

- 1) naruszenie art. 3 ust. 1 pkt 2 usm poprzez jego błędne zastosowanie, tj. brak odmowy jego zastosowania, z uwagi na niezgodność tego przepisu z art. 2, 12, 32 i 58 Konstytucji RP i w konsekwencji uznanie, że powódka jest członkiem pozwanej Spółdzielni;
- 2) naruszenie art. 233 § 1 kpc poprzez pominięcie faktu pozbawienia powódki członkostwa w pozwanej Spółdzielni, podstaw jej wykluczenia oraz okoliczności prawomocnego oddalenia powództwa w sprawie o uchylenie uchwały o wykluczeniu.

Mając to na uwadze wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, jako że znajdują one oparcie w zebranych w sprawie materiale dowodowym – wszechstronnie rozważonym i ocenionym w zgodzie ze wskazaniem art. 233 § 1 k.p.c. Aprobuje także wnioski wyprowadzone z tego materiału, a w rezultacie ocenę prawną powództwa jako zasadnego.

Wbrew wyrażonym w apelacji poglądom, Sąd Okręgowy nie naruszył wskazanych w apelacji przepisów prawa procesowego i materialnego. W swych rozważaniach uwzględnił okoliczność, że powódka na mocy uchwały Rady Nadzorczej z dnia 5 marca 2009 r. została wykluczona z rejestru członków pozwanej Spółdzielni, jednak uznał, że kwestia ta nie ma takiej doniosłości prawnej, jak wskazywała strona pozwana. Powyższa konkluzja, zdaniem Sądu Apelacyjnego, jest uzasadniona na gruncie aktualnych przepisów ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, które zostały wprowadzone ustawą nowelizującą z dnia 20 lipca 2017 r. w odpowiedzi na wcześniejsze wyroki Trybunału Konstytucyjnego, tj. z dnia 14 lutego 2012 r., P 17/10, z dnia 27 czerwca 2013 r., K 36/12 oraz z dnia 5 lutego 2015 r., K 60/13, w których sygnalizowano konieczność dostosowania przepisów ustawy do stanu prawnego zgodnego z Konstytucją RP. Trybunał Konstytucyjny postulował powiązanie stosunku członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej z określonym prawem do lokalu, tak aby wyeliminować sytuacje (dopuszczalne na gruncie ówczesnego porządku

prawnego), w których członkami spółdzielni mieszkaniowej mogły być osoby nie posiadające żadnych praw do lokali pozostających w zasobach danej spółdzielni, a jednocześnie poprzez stosunek członkostwa wywierające wpływ na jej funkcjonowanie.

Wyrokiem z dnia 5 lutego 2015 r., w sprawie K 60/13 Trybunał Konstytucyjny stwierdził m.in., że art. 3 ust. 1 i 3 usm jest niezgodny z art. 64 ust. 1 Konstytucji RP w zakresie, w jakim dopuszcza członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej podmiotów, którym nie przysługuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawo odrębnej własności lokalu lub ekspektatywa odrębnej własności lokalu, a art. 19 ust. 2 usm w zw. z art. 16 § 1 Prawa spółdzielczego jest niezgodny z art. 58 ust. 1 i art. 64 ust. 1 Konstytucji w zakresie w jakim uzależnia skuteczne nabycie ekspektatywy odrębnej własności lokalu od przyjęcia w poczet członków spółdzielni mieszkaniowej. Uzasadniając to rozstrzygnięcie Trybunał odwołał się do określonego w art. 1 ust. 1 usm celu działania spółdzielni mieszkaniowej, jakim jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych i innych potrzeb jej członków oraz ich rodzin, przez dostarczanie tym podmiotom samodzielnych lokali mieszkalnych lub domów jednorodzinnych, a także lokali o innym przeznaczeniu. Zdaniem Trybunału charakter spółdzielni mieszkaniowej oraz cele i istota jej funkcjonowania pozwalają zrekonstruować rodzaj interesu, którym powinna legitymować się osoba ubiegająca się o członkostwo w danej spółdzielni i przyjął, że chodzi tutaj o interes, jaki może być zaspokajany przez daną spółdzielnię w zakresie jej podstawowego celu funkcjonowania. Dlatego też - zdaniem Trybunału - osoby, które nie mają interesu w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych lub polegających na dostarczaniu lokali o innym przeznaczeniu przez daną spółdzielnię mieszkaniową, a więc którym nie przysługuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawo odrębnej własności lokalu lub ekspektatywa odrębnej własności lokalu, nie mogą być członkami spółdzielni.

Powyższy wyrok został w ramach noweli lipcowej z 2017 r., w całości zrealizowany, przy czym - jak zauważa się w literaturze przedmiotu - w zakresie odnoszącym się ściśle do kwestii członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie jest o tyle nowatorskie, że stosunek członkostwa został w zasadniczej części praw do lokali realizowanych w ramach spółdzielni mieszkaniowej powiązany z określonym prawem majątkowym, tak że stracił swój autonomiczny charakter. W pozostałych przypadkach stał się prawem osoby uprawnionej, bez możliwości ingerencji spółdzielni w jego trwanie (zob. Roman Dzięczek, Komentarz do art. 3 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, Lex 2018).

Na mocy obecnie obowiązującego art. 3 ust. 1 usm, członkiem spółdzielni jest osoba fizyczna (choćby nie miała zdolności do czynności prawnych albo miała ograniczoną zdolność do czynności prawnych), której przysługuje jedno z tych praw: spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, roszczenie o ustanowienie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego lub ekspektatywa odrębnej własności lokalu. Poza tym podmioty wymienione w ust. 1 pkt. 5 i w ust. 2-3 cytowanego przepisu, a fakultatywnie - osoba, o której mowa w ust. 3¹. Podkreślenia przy tym wymaga, że wyżej opisany stosunek członkostwa powstał z mocy samego prawa z dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, tj. z dniem 9 września 2017 r. Oznacza to, że w dacie tej podmioty wymienione w art. 3 ust. 1 - 3 usm, tj. posiadające określone prawo do lokalu mieszkalnego w zasobach spółdzielni, stały się z mocy prawa członkami tych spółdzielni, bez konieczności spełnienia jakichkolwiek wymogów formalnych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego stanowisko strony pozwanej krytykujące powyższe rozwiązanie jako niekonstytucyjne jest nieuprawnione zważywszy, że podstawą tego rozwiązania są właśnie określone wyroki Trybunału Konstytucyjnego. Argumentem przemawiającym za słusznością poglądów skarżącej nie może być okoliczność, iż na skutek powyższego rozwiązania ustawodawca dopuścił się nadmiernej ingerencji w autonomię tak specyficznego podmiotu jakim jest spółdzielnia, czyli zrzeszenia opartego na zasadach dobrowolności, odbierając temu podmiotowi prawo kształtowania jego składu osobowego poprzez decydowanie o tym, kto może zostać członkiem spółdzielni, a kto powinien być usunięty z jej szeregów. Strona pozwana przy całej swej argumentacji pomija jedną istotną kwestię, a mianowicie szczególny charakter spółdzielni mieszkaniowej - odróżniający ją od wszystkich innych spółdzielni. Ten szczególny charakter związany jest głównie z celem jakim spółdzielnia mieszkaniowa ma służyć,

tj. zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych jej członków oraz ich rodzin, poprzez dostarczanie lokali mieszkalnych, domów jednorodzinnych, lub lokali o innym przeznaczeniu. Na uwagę zasługuje też fakt, że jakkolwiek Trybunał Konstytucyjny nie rozważał problematyki wykluczenia danego członka ze spółdzielni mieszkaniowej w kontekście objęcia takiej osoby zakresem normy art. 3 ust. 1 ustawy w zw. z art. 16 § 1 Prawa Spółdzielczego jest niezgodny z art. 58 ust. 1 i art. 64 ust. 1 Konstytucji w zakresie w jakim uzależnia skuteczne nabycie ekspektatywy odrębnej własności lokalu od przyjęcia w poczet członków spółdzielni mieszkaniowej. Tym samym, Trybunał za niekonstytucyjne uznał wiązanie określonego prawa do lokalu z dyskrecjonalną decyzją spółdzielni o przyjęciu danej osoby w poczet członków.

Sąd Apelacyjny zwraca uwagę również na fakt, że zagwarantowanie w Konstytucji RP określonych praw i wolności, w tym prawa do zrzeszania się (art. 12 Konstytucji) nie stanowi o ich absolutnej nienaruszalności, gdyż w uzasadnionych przypadkach, ingerencja taka może zostać uznana za dopuszczalną. Granice tej ingerencji wyznacza art. 31 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym - ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Natomiast art. 64 ust. 3 Konstytucji dopuszcza ograniczenie tak istotnego prawa jakim jest prawo własności stanowiąc, że własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza istoty tego prawa.

Mając to na względzie stwierdzić należy, że powódka, która od 2003 r. nieprzerwanie posiada własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego znajdującego się w zasobach pozwanej Spółdzielni i prawo to posiadała w dniu 9 września 2017 r. (okoliczność bezsporna), z mocy samego prawa w dacie tej stała się członkiem Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w O.. Okoliczność, że wcześniej została pozbawiona prawa członkostwa nie zmienia tego stanu rzeczy, bowiem utraciła jedynie członkostwo a nie prawo do lokalu, a to ta ostatnia kwestia stanowi przesłankę art. 3 ust. 1 ust. 1. Dodatkowo wskazać należy, że skoro powódka w dacie wejścia w życie nowelizacji posiadała już wcześniej nabyte prawo do lokalu, to nie dotyczą jej regulacje zawarte w art. 3 ust. 3² ustawy, bowiem odnoszą się one do stanu zaistniałego po wejściu w życie ustawy, tzn. nabycia określonych praw do lokalu po dniu 9 września 2017 r. - co słusznie zresztą zauważył Sąd Okręgowy.

Z tych względów Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach rozstrzygnął na mocy art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c. oraz § 8 ust. 1 pkt. 1 w zw. z § 20 i § 10 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

(...)